

ביאורים

376 -ו- שבעה דברים המונעים את קבלת התפילה

מהדורות אור עציון

מכוון שהזכרנו מציאות בה לא מועילה התפילה להסיר את העונש בעולם הזה, נמנה שבעה מצבים בהם אין התפילה מתקבלת, ואלו הם:

א. תפילה לאחר שנגזרה גזירה, כמו אצל משה שהתפלל על הגזירה שלא יכנס לארץ (דברים ג, כג): "ואתחנן אל ה'" ותשובת ה' (שם כו): רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

ב. תפילה בלי כוונה, כמו שנאמר (תהלים עח, לו-לז): "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, וליבם לא נכון עימו".

ג. המתפלל לא רוצה לשמוע דברי תורה, כמו שנאמר (משלי כח, ט): "מסיר אוזנו משמוע תורה, גם תפילתו תועבה". בספר משלי הסביר רבנו: "אומר אל תשאל על תחינותי שהם דרך נדבה שאינם נענים, אלא אף גם תפילתו שהיא החובה אינה מתקבלת וזה ממה שמחייב השכל הפשוט, כי עבד שאינו נשמע לרבו היאך ישמע ממנו רבו?".

ד. המתפלל מתעלם מזעקת העניים, כמו שנאמר (שם כא, יג): "אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה". וכך כותב רבנו בפירושו לפסוק: "אתה יודע שכל בני אדם זקוקים זה לזה, ושהם בעת הצורך יפנה הנמוך למי שלמעלה ממנו, ומי שלמעלה ממנו אל מי שלמעלה ממנו, ולא יחלל הדבר לעלות כך עד שגיע אל הנכבד שבבני האדם אשר אין למעלה להזדקק אליו, כי אם הצורך לאדון העולמים לבדו, אשר כל הברואים זקוקים לו ביצירה ובטבע. ולכן כל אדם כפי ערכו, ואם הוא לא ימלא בקשת מי שלמטה ממנו במה שפנה בו אליו ימנע ממנו ה' מילוי צרכיו מאתו בפועל, ומסבב מקרים כדי שימנע ממנו האדם אשר למעלה ממנו את מלוי צרכיו, לפי שאמר ולא יענה, דבר כללי מאת ה' ומבני אדם".

ה. המתפלל לוקח לעצמו מומן באיסור, כמו שנאמר (מיכה ג, ד-ה): "ואשר אכלו שאר עמי... אז יזעקו אל ה' ולא יענה אותם".

ו. המתפלל ללא טהרה, כמו שנאמר: "גם אם תרבו תפילה אינני שומע ידיכם דמים מלאו רחצו הזכו" (ישעיה א, טו-טז). כוונת רס"ג לטהרת המעשים, וכך מובן מהפסוק, ואין הוא מדבר על טהרת קרי, שהרי בטלו את הטבילה כמו שמובא בברכות (כב, א).

ז. המתפלל מרבה לחטוא ולא שב בתשובה, כמו שנאמר (זכריה ז, יג): "ויהי כאשר קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע".

379 **שלוש עבירות שאין עליהן תשובה**

על כל העבירות יש מחילה אם שבים בתשובה מלבד שלוש. עבירה ראשונה - אדם המתענה אחרים בדעה לא נכונה או בהוראה רעה שהורה להם. אין לו תשובה מפני שבגללו אנשים רבים טעו, ולא ניתן להשיב דבר זה, ועליו נאמר (משלי כח, י): "משגה ישרים בדרך רע, בשחוחו הוא יפול". רבנו פירש שם כך: "פשט ההתעיה הזו בענייני העולם הזה, כגון מי שיועץ לאחיו העברי בדבר שגורם לו נזק, ואין הבדל בכך בין שהביאה אותה העצה ליועץ טובה או לאו. ועינינו במי שמורה בענייני הדת שלא כפי הראוי, בין שהייתה לו בכך סיבה מענייני העולם שגרמה לו לכך או לא. הרי שניהם יפלו באותו השוואה אשר בה התעו, או במשבו ממינה שהוא מאבד בעולם הזה, או בעונשה לעולם הבא". וכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג הלכה ו): "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים... ומחטיאי הרבים".

380 **עבירה שנייה - הוצאת שם רע על איש כשר.** גם בחטא זה אינו יכול לחזור בו מפני שהשם הרע כבר התפשט ושם האדם נפגע, ודבר זה לא ניתן לתקן, כי לא ניתן לשכנע את כולם שהייתה טעות בדבר. כמו שנאמר (משלי כה, י): "פן יחסך שומע ודבתך לא תשוב".

381 **עבירה שלישית - אדם שיש תחת ידו גזילה ואינו משיב אותה לבעליה,** כמו שנאמר (ויקרא ה, כג): "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה", וכן (יחזקאל לג, טו): "חבול ישיב רשע גזלה ישלם... לא ימות". ואם הנגזל מת ישיב את הגזילה לירשים, כמו שנאמר (ויקרא ה, כד): "לאשר הוא לו יתננו", ואם אינו מכיר את האדם, ייתן את הגזילה לצרכי ציבור ותהיה הפקר (ב"ק צד, ב).

דברים המונעים את קבלת התפילה

ו-³⁷⁶ וְכִינֵן שְׁבָאֲרַתִּי הַפּוֹאֵמֶר הַזֶּה, אֲחַבֵּר אֵלָיו שְׂאֵר הַדְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא תִקְבַּל עִמָּהֶם הַתְּפִלָּה, וְאָמַר כִּי הֵם שְׁבָעָה. תַּחֲלָתָם, כְּשִׁיתְּפַלֵּל אָדָם אַחֵר שֶׁנִּגְזַר דִּין עָלָיו בְּדָבָר, כְּאֲשֶׁר יִדְעֶתָ מֵעַנְיֵן מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (דברים ג, כג): וְאֶתְחַנֵּן אֵל ה', וְעָנָה אוֹתוֹ (שם כו): רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דָּבָר אֵלֶי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה. וְהִשְׁנִי הַתְּפִלָּה מִבְּלֵי כְּנֹת הַלֵּב, וְכִמּוֹ שְׂאֵמֶר (תהלים עח, לה-לו): וַיִּזְכְּרוּ כִּי אֱלֹהִים צוּרָם וְגו' וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וְגו' וְלִבָּם לֹא נָכוֹן עִמּוֹ וְגו'. וְהִשְׁלִישִׁי מִי שְׂאֵינּוּ רּוֹצֵה לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר (משלי כח, ט): מִסִּיר אָזְנוֹ מִשְׁמַעַת תּוֹרָה גַם תִּפְלְתוֹ תוֹעֵבָה.³⁷⁷ וְהָרְבִיעִי מִי שֶׁמִּתְעַלֵּם מִזְעַקַת הָעֲנִי, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר (שם כא, יג): אֹטֶם אָזְנוֹ מִזְעַקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה.³⁷⁸ וְהַחֲמִישִׁי מִי שֶׁמִּתְיָרֵר לְעַצְמוֹ מִמּוֹן שְׂאֵסוֹר לוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר (מיכה ג, ד-ג): וְאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מְעַלְיָהֶם הַפְּשִׁיטוּ וְגו' אִזְ יִצְעֲקוּ אֵל ה' וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם. וְהִשְׁשִׁי כְּשֶׁהוּא מִתְּפַלֵּל בְּלֹא טְהָרָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר (ישעיה א, טו-טז): גַּם כִּי תִרְבּוּ תִפְלָה אֵינִי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם דְּמַיִם מְלֹאוֹ רִחְצוּ הַזְכוּ וְגו'. וְהִשְׁבִיעִי מִי שֶׁרְבוּ עוֹנוֹתָיו וְאֵינֶנּוּ מִתְּקַבְּלִים³⁷⁹ בְּתוֹשֻׁבָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר (זכריה ז, יג): וַיְהִי כְּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ כֵּן יִקְרָאוּ וְלֹא אֲשַׁמְעֵם.³⁷⁹ וְצָרִיךְ שְׂאֵבָאָר בְּמִקּוֹם הַזֶּה, שֶׁכָּל הָעוֹנוֹת יִמְחַלוּ עִם הַתְּשׁוּבָה, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה, הַמִּתְעַהֵר³⁸⁰ אִם בְּדַעַת רַע שֶׁמְרָאָה לָהֶם, אוֹ בְּהוֹרָאָה רַעָה שֶׁמּוֹרָה לָהֶם, כִּי לֹא יִתְּקַן לוֹ לְהִשְׁיב אֶת מַה שֶׁעָשָׂה, וְבוֹ אָמַר (משלי כח, ט): מִשְׁגָּה יִשְׂרִים בְּדֶרֶךְ רַע בְּשַׁחֲחוֹתוֹ³⁸¹ הוּא יִפּוֹל וְתַמְיָמִים יִנְחַלוּ טוֹב.³⁸⁰ וְיָמִי שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִשְׁיבוֹ, וְבוֹ אוֹמַר (שם כה, ט): פֶּן יִחַסְדְּךָ שֹׁמֵעַ וְדַבְּתְךָ לֹא תִשׁוּב. וְיָמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ גְּזֵלָה וְאֵינֶנּוּ מְשִׁיבָה אֵל בְּעֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ויקרא ה, כג): וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְהִשְׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל. וְאָמַר (יחזקאל לג, טו): חֲבַל יִשְׁיב רִשְׁעֵי גְזֵלָה יִשְׁלַם בְּחֻקוֹת הַחַיִּים הַלֵּךְ. וְאִם יָמוּת הַנִּגְזָל יִשְׁיב לְיוֹרְשָׁיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ויקרא ה, כד): לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ. וְאִם לֹא יִדְעֶנּוּ, יִפְקְדֶנָה וְתִהְיֶה הַפְּקָר.

שְׂמִתִּיר וְכו' - לוקח ממון חברו שלא כדין. **וְאֵינֶנּוּ מִתְּקַבְּלִים -** אינו מקבל על עצמו לשוּב. **הַמִּתְעַהֵר -** המכשיל אחרים. **בְּשַׁחֲחוֹתוֹ -** בחפירתו.